

Doskonalenie bankowej obsługi sektora rolnego

Wprowadzenie

W finansowej obsłudze sektora rolnego obecnie intensywniejszy udział bierze ponad trzydzieści banków operacyjnych (z pominięciem banków spółdzielczych) - jeśli przyjmiemy za kryterium intensywniejszego udziału zawarte porozumienia o współpracy z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, sterującą przedmiotową alokacją preferencji kredytowych dla tego sektora. Poza preferencjami kredytowymi wszystkie banki - można założyć w pewnym uproszczeniu - mogą na podobnych zasadach świadczyć usługi bankowe dla rolnictwa, np. przyjmując depozyty, przeprowadzając rozliczenia, udzielając gwarancji i poręczeń bankowych. Wspomniane tu uproszczenia związane są z polityką kredytową poszczególnych banków, pewnymi ograniczeniami uniwersalizmu ich działalności czy z rozwojem sieci placówek - jednak w gruncie rzeczy nie dotyczą to ograniczeń wolnej konkurencji.

W sprawozdaniu z działalności ARiMR za 1996 rok ocenia się, że szeroki zasięg jej współpracy z bankami umożliwił „...różnicowanie ceny kredytów dla kredytobiorcy oraz zmniejszenie poziomu dopłat do ich oprocentowania, co przyczyniło się do lepszego wykorzystania środków z budżetu Państwa.” I dalej: „Należy także podkreślić, że konkurując o klientów wiele Banków współpracujących z Agencją wydłużyło okres kredytowania, zastosowało karencję w spłacie kredytów i odsetek, a także obniżyło prowizję pobieraną przy udzielaniu kredytów oraz różnicowało poziom i rodzaj stosowanych zabezpieczeń.”

Do końca 1996 roku BGŻ i banki stowarzyszone udzieliły, we współpracy z Agencją, kredytów inwestycyjnych na łączną kwotę 1 823 155 tys. zł, co zapewniło im 51,5 % udział w tej dziedzinie kredytowania, natomiast w samym 1996 roku udział ten wyniósł odpowiednio 45,7 %. Jak z tego widać akcja kredytowa pozostałych banków, prowadzona we współpracy z Agencją, rozszerza się wyraźnie.

Jest więc zasadnym zastanowienie się nad działalnością całego systemu bankowego. Przed drugim etapem reformy systemu bankowego na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych (I etap, a raczej pierwsza próba wdrożenia

reformy przypada na 1982 r.) obsługa bankowa sektora rolnego była przypisana Bankowi Gospodarki Żywnościowej. Narodowy Bank Polski pełnił funkcję emisyjną oraz funkcje banku operacyjnego. W jego strukturach działała Powszechna Kasa Oszczędności obsługująca gospodarstwa domowe, Bank Handlowy SA obsługujący handel zagraniczny oraz Bank Polska Kasa Opieki SA prowadzący rachunki i operacje dewizowe ludności. Spośród wytwórczych działów gospodarki rolnictwo jako jedyne miało „przydzielony” bank. W strukturze BGŻ działało ponad 1660 banków spółdzielczych, jednak ich spółdzielcza natura nie przeszkadzała całkowitemu uzależnieniu od centralnego planisty decydującego o alokacji i warunkach udzielania kredytów. Przy niskim oprocentowaniu i dostępnych umorzeniach większość tych kredytów miała ujemną stopę procentową.

Wprawdzie już ustawami z 26 lutego 1982 r. (Dz. U. nr 7/1989, poz. 56 i 57) oddzielono NBP od Ministerstwa Finansów i zobowiązano banki do udzielania kredytów tylko tym przedsiębiorstwom, które posiadały zdolność kredytową, ale w ówczesnych warunkach uczynienie pieniądza głównym regulatorem procesów gospodarczych było raczej niemożliwe do osiągnięcia. Względnie łatwiej było uczynić pieniądź trudnym do osiągnięcia dla gospodarstw domowych, aniżeli dla przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych, przypisanych do obsługi przez określony bank. Zwłaszcza kiedy - nie bacząc na przepisy - rząd bezpośrednio ingerował w liczne instrumenty polityki kredytowej, jeżeli w ogóle można mówić o istnieniu takowej w dzisiejszym rozumieniu problemu.

Kształtowanie systemu bankowego w latach 1989 - 1997

Na gruncie postanowień ustawy Prawo bankowe i ustawy o Narodowym Banku Polskim z 31 stycznia 1989 r. (tekst jednolity w Dz. U. nr 72/1992, poz. 359 i 360) utworzono z dniem 1 lutego 1989 r., na bazie istniejących placówek, dziewięć państwowych banków komercyjnych, co pozwoliło:

1. Oddzielić bezpośrednią działalność depozytowo-kredytową NBP od funkcji banku centralnego, czyniąc go jednocześnie odpowiedzialnym za umacnianie złotego oraz stabilizowanie i rozwój systemu bankowego.
2. W płaszczyźnie emisji i kreowania pieniądza oddzielić budżet państwa od systemu bankowego, co prawda nie udało się tego oddzielenia całkowicie uszczelnić - odsetki od rezerw obowiązkowych posłużyły wsparciu finansowemu rolnictwa, co jest

niewątpliwie, zadaniem budżetu, ale zaprzestano druku pustego pieniądza dla pokrycia deficytu budżetowego.

3. Zlikwidować przypisanie podmiotów gospodarczych do banków i rozpocząć proces odchodzenia od automatyzmu kredytowego, który polegał na finansowaniu pod potrzeby, a nie pod możliwości finansowe kredytobiorcy.

4. Uruchomić proces komercjalizacji działalności banków rozumianej jako jej oparcie na zasadach handlowych (na początku banki nazwano komercyjnymi na wyrost).

5. Stopniowo, w miarę powstawania nowych banków (pod koniec 1990 r. było już 61 banków krajowych, w tym 47 z większościowym udziałem kapitału prywatnego) racjonalizować politykę licencjonowania, ale przede wszystkim zaspokoić najpilniejszą potrzebę - doskonalenia środków i procedur nadzoru bankowego.

6. Zwiększyć bezpieczeństwo depozytów w znacznym stopniu dzięki powiązaniu dopływu zagranicznego kapitału bankowego z sanacją określonych banków krajowych i dzięki powołaniu odrębną ustawą Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (Dz. U. nr 4/1995, poz.18 i Dz. U. nr 24/1997, poz. 119).

7. Gromadzić doświadczenia, opracowywać i ulepszać przepisy normujące współpracę banków z otoczeniem. Na przykład ustawa o ochronie obrotu gospodarczego (Dz. U. nr 126/1994, poz. 615) określa sankcje karne za podawanie fałszywych informacji w celu uzyskania kredytu lub gwarancji bankowej, za działanie na szkodę wierzycieli poprzez uszczuplenie majątku czy poprzez uprzywilejowanie niektórych z nich w spłacie długów. Wcześniej znowelizowana ustawa o działalności gospodarczej (Dz. U. nr 134/1993, poz. 646) określiła wymóg posiadania rachunku bankowego przez podmioty gospodarcze i posługiwania się nim w rozliczeniach większych transakcji pod rygorem grzywny sięgającej 100000 PLN, a ustawa z 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz. U. nr 149, poz. 703, obowiązuje od 1 stycznia 1998 r.) wkomponowuje jedną z form zabezpieczenia zwrotności bankowych kredytów w ogólniejszy układ dochodzenia wierzytelności. Można też tu przywołać jako przykład szereg regulacji dotyczących rynku kapitałowego, a nawet - mający wymiar etyczny w sensie profesjonalnym - Kodeks Dobrej Praktyki Bankowej opracowany w 1995 r. przez Związek Banków Polskich i niewątpliwie sukcesywnie coraz lepsze wewnętrznie instrukcje banków.

8. Ulepszać funkcjonowanie systemu bankowego od wewnątrz - poprzez: a/ zmianę relacji między bankiem centralnym a bankami komercyjnymi, czego przykładem jest

odejście od automatyzmu refinansowania, a z drugiej strony zaniechanie w 1993 r. posługiwania się przez NBP limitem kredytowania; b/ rozwój konkurencji ale też i współpracy międzybankowej; c/ rozwijanie asortymentu produktów bankowych dostępnych klientom; d/ podnoszenie profesjonalizmu usług bankowych.

9. Nakazać bankom utrzymywanie współczynnika wypłacalności o standardzie zbliżonym do światowego. Jego charakterystyka po modernizacji jest następująca:

a/ fundusze tworzące kapitał banku sklasyfikowano wyodrębniając: fundusze własne podstawowe (obejmują kapitał podstawowy, zapasowy, kapitały rezerwowe, fundusz majątku trwałego i niepodzielony zysk z roku ubiegłego), fundusze uzupełniające II kategorii (mieszczą rezerwę na ryzyko i wydatki, fundusz postępu technicznego i ekonomicznego, fundusz inwestycyjny, rezerwę na fundusz ogólnego ryzyka bankowego i rezerwę rewaluacyjną), zasoby stałe III kategorii (obejmują pasywa podporządkowane lub przyswojone), te ostatnie mogą stanowić najwyżej połowę funduszy własnych podstawowych, a łącznie z funduszami uzupełniającymi nie mogą przekraczać poziomu funduszy własnych podstawowych);

b/ tak obliczony kapitał pomniejsza się o kwoty niezgromadzonych wymaganych rezerw celowych, straty z poprzedniego i bieżącego roku sprawozdawczego oraz udziały kapitałowe banku poza bankiem centralnym;

c/ dla poszczególnych pozycji aktywów i zobowiązań pozabilansowych banku określono wagi ryzyka wynoszące od 0 proc. do 100 proc.;

d/ pokrycie aktywów i zobowiązań pozabilansowych ważonych ryzykiem, nazywane współczynnikiem wypłacalności, nie może być niższe niż 8 proc., przy czym przez pierwsze dwanaście miesięcy działalności banku musi wynosić co najmniej 15 proc., a przez kolejne dwanaście miesięcy nie mniej niż 12 proc.

Współczynnik przewyższa pod względem ostrożności współczynniki stosowane w krajach Wspólnot Europejskich i zmusza polskie banki do znacznie ostrożniejszej polityki kredytowej, co służy umocnieniu polskiego systemu bankowego - nawet jeżeli przejściowo pogarsza pozycję konkurencyjną banków,

10. Uruchomić otwarty rynek pieniężny najpierw z bankowymi i skarbowymi papierami wartościowymi, od 1992 r. tylko z bonami skarbowymi, a od 1994 r. ponownie z bonami NBP i skarbowymi - bo poza emisją i kreowaniem pieniądza chodzi o absorbowanie nadwyżek płynności w systemie bankowym.

11. Dopracowywać politykę kursową - poprzez przejście od systemu sztywnych kursów walutowych (najpierw sztywny kurs walutowy oparty wyłącznie na dolarze uznawano za jedną z ważnych kotwic antyinflacyjnych) do oparcia kursu walutowego na koszyku pięciu walut i mechanizmie pelzającej dewaluacji dopuszczającym odchylenia od kursu ustalanego centralnie plus minus 7 proc., a ostatnio plus minus 10 proc. - co znacznie ożywiło transakcje na tym rynku.

12. Zwiększyć rangę banków w życiu gospodarczym kraju, czego spektakularnym dowodem jest przejście od stanu ich podporządkowania centralnemu planiście do konstytucyjnego zapisu „Centralnym bankiem państwa jest Narodowy Bank Polski. Przysługuje mu wyłączne prawo emisji pieniądza oraz ustalanie i realizowania polityki pieniężnej. Narodowy Bank Polski odpowiada za wartość polskiego pieniądza.” (art 227. 1.) Dodajmy jednak, że założenia polityki pieniężnej ustala Rada Polityki Pieniężnej, działa ona w strukturze NBP i jest jego organem, ale jej cały skład jest powoływany przez naczelne władze państwowe (pracuje pod przewodnictwem prezesa NBP powoływanego przez Sejm na wniosek Prezydenta RP, a jej dziewięciu członków powołuje w równej liczbie Prezydent, Sejm i Senat).

13. Uruchomić proces edukacji ekonomicznej - w odniesieniu do pracowników banków i klientów banków oraz uczestników rynku finansowego.

14. Podjąć trud dostosowywania działalności banków do obowiązujących standardów międzynarodowych, w kontekście członkostwa Polski w OECD oraz zamierzonego stowarzyszenia z Unią Europejską.

Podane przykłady nie wyczerpują listy zjawisk powiązanych z kształtowaniem struktury instytucjonalnej i funkcjonalnej systemu bankowego w Polsce na gruncie szerszego procesu prorynkowego reformowania gospodarki. Ilustrują jedynie złożoność problemu i to tylko od strony jego pozytywnych przejawów; dość wyraźnie dowodzą też dużego rozmiaru dokonań.

Przejdźmy do zagrożeń, bo przecież żaden złożony proces przemian nie jest od nich wolny. Wśród zagrożeń warto wymienić następujące:

1. Występowanie znaczącej liczby kredytobiorców, którzy utracili zdolność kredytową lub nawet tej zdolności nie mieli w momencie zaciągania kredytu, co tworzy dość wysoki udział tzw. złych kredytów w portfelach banków i niewątpliwie jest zjawiskiem wysoce niepożądanym. Występują też, niestety liczne, przestępstwa przeciw bankom, takie jak fałszerstwa dokumentów, wystawianie czeków bez pokrycia,

wyłudzanie kredytów i gwarancji np. przez ukrycie faktu wcześniejszego obciążenia zastawem rzeczy, której kolejny zastaw ma jakoby zabezpieczać wierzytelność innego banku, jednak w skali zagrożeń ustępują one miejsca złemu portfelowi kredytów.

2. Nie dość rygorystyczne przestrzeganie zaleceń nadzoru bankowego, zwłaszcza dotyczących:

- koncentracji kredytów - w tych naruszeniach wiodą prym małe banki,
- reguł przeczności, takich jak utrzymywanie wymaganego poziomu współczynnika wypłacalności i zachowywania płynności,
- nierzetelnej sprawozdawczości sporządzanej dla organów nadzoru, ale też i dla władz banku oraz akcjonariuszy.

3. Nierówne rozłożenie kosztów transformacji ustrojowej, niestabilność rozwoju branż i poszczególnych podmiotów oraz niedostateczne finansowanie i niesprawność sfery budżetowej - powodują występowanie względnie licznej grupy klientów banków o złej kondycji ekonomicznej i finansowej. Działa tu swoisty mechanizm generowania niewypłacalności, który sprawia, że utrzymuje się wysoki poziom przeterminowanych należności i zobowiązań między przedsiębiorstwami, a z kolei wiadomo, że występują liczne przełożenia kondycji finansowej klientów banków na kondycję samych banków. Stosowane zaś niekiedy (zwłaszcza często na początku lat dziewięćdziesiątych) wybiegi polegające na prolongowaniu spłat kredytów połączone z kapitalizacją odsetek czy na udzielaniu kredytów rewolwingowych (są to kredyty na spłatę wcześniej zaciągniętych kredytów) nie rozwiązywały problemu, jedynie pozwalały go ukrywać przez pewien czas (w tym czasie banki mogły wykazywać fikcyjne dochody).

4. Niedostateczne wyposażenie banków w kapitał - w 1997 r. trzy duże banki (BGŻ SA, BIG Bank SA, Pierwszy Komercyjny Bank SA w Lublinie) nie spełniały kryterium minimalnego, wynoszącego 8 proc., współczynnika wypłacalności, a w innym ujęciu, w końcu 1997 roku aż 29 banków nie dysponowało kapitałem akcyjnym o wymaganej prawnie równowartości 5 mln ECU. Niedostatek kapitału, zwiększająca się wrażliwość klientów banków na wysokość stóp procentowych, konkurencja rynku kapitałowego, a zwłaszcza obligacji rządowych, wysoki poziom rezerw obowiązkowych i budząca wątpliwości działalność depozytowa banku centralnego w roku ubiegłym - wszystko to sprawia, że warunki działalności banków stają się coraz

trudniejsze. W roku 1997 rentowność kapitałów (ROE) w dwudziestu największych bankach zmniejszyła się do 25,2 proc. z 30,2 proc. w roku 1996, zaś rentowność aktywów (ROA) odpowiednio zmniejszyła się do 2,2 proc. z 2,6 proc. Przyczyn takiego rozwoju sytuacji analitycy upatrują głównie we wzroście rezerwy obowiązkowej, rosnących kosztach działalności, stratach powodziowych, utrzymującym się dość wysokim stanie portfela należności zagrożonych. Udział należności w sytuacji zagrożonej, nie licząc odsetek, w należnościach banków komercyjnych od sektora niefinansowego wyniósł w 1997 roku 10 proc. Był co prawda niższy o 2,5 punktu procentowego od takiegoż udziału w 1996 r., ale zwróćmy uwagę, że w liczeniu łącznie z odsetkami udział ten byłby wyższy, gdyż odsetki przy zaległych spłatach są z reguły wyższe aniżeli przy spłatach regularnych.

5. Warto zwrócić uwagę na zestaw zaleceń zawartych w „Strategii umacniania systemu bankowego w Polsce” opracowanej wspólnie przez rząd i NBP w 1996 roku. Zaakcentowano w niej potrzebę umocnienia systemu bezpieczeństwa bankowego, gdyż jego poziom nie odpowiada warunkom działalności w UE. Dotyczy to:

- a/ zwiększenia kapitalizacji sektora bankowego i stopnia koncentracji kapitału,
- b/ umocnienia konkurencyjności polskich banków względem siebie, względem banków zagranicznych, względem niebankowej infrastruktury rynku finansowego,
- c/ rozwoju bankowości specjalistycznej, w pewnym sensie jako przeciwwagi dla konkurencji ze strony niebankowych instytucji finansowych, takich jak firmy ubezpieczeniowe, fundusze powiernicze, domy maklerskie, centra kart płatniczych,
- d/ prywatyzacji banków należących do skarbu państwa,
- e/ wzrostu ryzyka kursowego i stopy procentowej związanego z przebudową struktury działalności, dużą dynamiką transakcji walutowych, operacji kapitałowych, kredytów,
- f/ inflacyjnej deprecjacji kapitałów i wzrostu kosztów działalności.

6. W przedstawionym w połowie 1997 r. raporcie Banku Światowego zwrócono uwagę, iż pomimo znacznych postępów w reformowaniu bankowości w Polsce, nadal jest wiele problemów do rozwiązania. Zaliczono do nich:

- a/ wysoki udział własności państwowej i potrzebę restrukturyzacji BGŻ SA i PKO BP,
- b/ brak przejrzystości w kryteriach prywatyzacji banków komercyjnych,
- c/ za słaby nadzór bankowy,

d/ potrzebę umocnienia prawnych i sądowych podstaw zabezpieczenia kredytów,
e/ niedostateczne przygotowanie banków polskich do konkurencji aktualnie i w nieodległej perspektywie początku 1999 roku, kiedy mają być zniesione ograniczenia we wchodzeniu banków zagranicznych do Polski (od standardów europejskich odstaje zwłaszcza system gwarantowania depozytów, komputeryzacja rozliczeń i systemów płatniczych, niedostosowanie przepisów do dyrektyw unijnych),

f/ wcześniej wspomniano też o braku doświadczeń w rozwiązywaniu problemów towarzyszących upadłości większego banku; dotychczas radzono sobie z upadłością przede wszystkim małych spółdzielczych banków.

Zmiany w systemie bankowym od roku 1998

Dostrzegając konieczność rozwiązywania sygnalizowanych wyżej problemów oraz potrzebę racjonalnego spożytkowania nagromadzonych doświadczeń, w 1997 r. gruntownie znowelizowano ustawę o Narodowym Banku Polskim, ustawę Prawo bankowe oraz uchwalono ustawę o listach zastawnych i bankach hipotecznych (Dz. U. nr 140, poz. 938 - 940).

W ustawie o Narodowym Banku Polskim (nie od rzeczy będzie przypomnieć, że rolę NBP jako centralnego banku państwa zapisano w Konstytucji RP, tamże określono usytuowanie Rady Polityki Pieniężnej):

1. Dokładniej określono zadania Banku, akcentując przy tym organizowanie rozliczeń pieniężnych i regulowanie płynności finansowej banków.
2. Ustalono zasady konstytuowania i kompetencje Rady Polityki Pieniężnej, co powinno w przyszłości wyeliminować, a przynajmniej znacząco ograniczyć, spory kompetencyjne między NBP a Ministerstwem Finansów na poziomie taktycznym w sferze realizacji polityki pieniężnej.
3. Przesądzono o spornych kwestiach usytuowania nadzoru bankowego. Komisja Nadzoru Bankowego ma za zadanie w szczególności:
  - a/ określanie zasad działania banków pod kątem bezpieczeństwa gromadzonych w bankach depozytów,
  - b/ nadzorowanie banków w zakresie przestrzegania ustaw, statutów, innych przepisów i obowiązujących norm finansowych,
  - c/ okresowe ocenianie stanu ekonomicznego banków i wpływu polityki pieniężnej, podatkowej oraz nadzorczej na ich rozwój - oceny mają być prezentowane Radzie

Polityki Pieniężnej (to wyraźnie zaznacza nadrzędność Rady Polityki Pieniężnej względem Komisji Nadzoru Bankowego),

d/ opiniowanie zasad organizacji nadzoru bankowego i ustalanie trybu jego wykonywania. Organem wykonawczym Komisji jest wydzielony organizacyjnie w strukturze NBP Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego, zaś Generalnego Inspektora powołuje i odwołuje prezes NBP w porozumieniu z ministrem finansów (prezes NBP jest powoływany przez Sejm na wniosek prezydenta RP na 6-letnią kadencję, Radzie Polityki Pieniężnej przewodniczy prezes NBP, a w jej składzie jest ponadto po trzech członków powoływanych przez prezydenta RP, Sejm i Senat - także na 6-letnią kadencję. Komisji Nadzoru Bankowego przewodniczy prezes NBP, jego zastępcą jest minister finansów. Jest to symptomem umocnienia pozycji prezesa NBP i całego NBP względem rządu.

4. Doprecyzowano ustawowe określenie instrumentów polityki pieniężnej. Warto zwrócić uwagę na ustalenie, że stopa rezerwy obowiązkowej banków nie może przekroczyć 30 proc. od zwrotnych niebankowych wkładów na żądanie ani 20 proc. od zwrotnych niebankowych wkładów terminowych (w praktyce też występuje różnica 10 punktów procentowych, tyle że na poziomie 20 proc. i 10 proc. - co oznacza relację 2:1 w sferze aplikacyjnej i relację 3:2 w sferze dopuszczalnych maksimów ustawowych). Ciekawe, że chociaż od 1993 roku bank centralny nie posługuje się instrumentem limitu kredytowego (rzekomo eleganciej w publikacjach limit nazywa się plafonem), to nadal zachowano możliwość wprowadzenia przez Radę Polityki Pieniężnej „ograniczenia środków pieniężnych oddawanych przez banki do dyspozycji kredytobiorców i pożyczkobiorców”.

W nowelizacji ustawy Prawo bankowe warto zwrócić uwagę na:

1. Nową prawną definicję banku, w myśl której „Bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym” - tu wyraźnie widać podkreślenie odpowiedzialności banku za bezpieczeństwo powierzonych mu depozytów.

2. Ochronę używanych w nazwie i reklamie słów „bank” lub „kasa”; ochrona jest umocniona klasyfikacją czynności w sferze rynku finansowego z podziałem na:

a/ czynności, które są zastrzeżone wyłącznie dla banku ukonstytuowanego prawnie przez Narodowy Bank Polski. Należą do nich: przyjmowanie wkładów pieniężnych

płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów, udzielanie kredytów i gwarancji bankowych, emitowanie bankowych papierów wartościowych (bank może prowadzić dla nich własny depozyt decdując się na obrót zdematerializowany), przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych, inne czynności przewidziane wyłącznie dla banku w innych ustawach, b/ czynności, które są uznawane za bankowe, jeżeli wykonują je banki, do których zalicza się: udzielanie pożyczek pieniężnych, operacje czekowe i wekslowe, wydawanie kart płatniczych oraz wykonywanie operacji przy ich użyciu, nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych, terminowe operacje finansowe, przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych, wykonywanie czynności obrotu dewizowego, udzielanie poręczeń, wykonywanie czynności zleconych, związanych z emisją papierów wartościowych. Te

czynności mogą być wykonywane także przez inne podmioty, na zlecenie banków i w takich przypadkach traktowane są jak czynności bankowe; bezpośredni lub pośredni udział banków w wykonywaniu tych czynności ma znaczenie konstytuujące ich bankowy charakter,

c/ do uzupełniających czynności bankowych w ustawie zaliczono: obejmowanie lub nabywanie akcji i praw z akcji oraz udziałów innej osoby prawnej nie będącej bankiem lub jednostek uczestnictwa w funduszach powierniczych (w granicach 15 proc. funduszy własnych banku), zaciąganie zobowiązań związanych z emisją papierów wartościowych, dokonywanie obrotu papierami wartościowymi, zamianę - na warunkach uzgodnionych z dłużnikiem - wierzytelności na składniki majątku dłużnika (przy czym bank jest obowiązany do ich sprzedaży w okresie nie dłuższym aniżeli 3 lata od daty nabycia), nabywanie i zbywanie nieruchomości oraz wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie, świadczenie usług konsultacyjno-doradczych i innych w sprawach finansowych.

Powyższy przegląd czynności bankowych dowodzi, że banki w swojej działalności nie powinny wykraczać poza obręb rynku finansowego, ale też z drugiej strony domena bankowej działalności jest chroniona ustawowo.

3. Dopuszczenie składania oświadczeń woli - w związku z dokonywaniem czynności bankowych - za pomocą elektronicznych nośników informacji.

4. Dokładniejsze uregulowanie kwestii tajemnicy bankowej poprzez wyliczenie sytuacji, w których bank jest obowiązany udostępnić informacje:

- po pierwsze, innym bankom, na temat wierzycelności, obrotów i stanu rachunków - w zakresie niezbędnym przy udzielaniu kredytów, pożyczek, gwarancji bankowych, poręczeń oraz przy wykonywania czynności obrotu dewizowego i w związku z konsolidacją sprawozdań finansowych (banki w tej kwestii mogą powołać do życia instytucję zajmującą się zbieraniem i udostępnianiem bankom informacji o wierzycelnościach, obrotach i stanach rachunków),

- po drugie, prezesowi Głównego Urzędu Cel, prokuraturze i sądom na ich wyraźne żądanie w przypadku sformułowania zarzutów i prowadzenia postępowania karnego lub karnego skarbowego, dotyczy to również postępowania w sprawach o podział spadku, alimenty i renty alimentacyjne,

- po trzecie, na żądanie prezesa Najwyższej Izby Kontroli, przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, prezesa Zarządu Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, Urzędu Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi, biegłego rewidenta badającego sprawozdania finansowe banku oraz upoważnionych osób wykonujących czynności nadzoru bankowego - w zakresie ich uprawnień określonych przepisami.

Bank ponosi odpowiedzialność za szkody wynikłe z ujawnienia tajemnicy bankowej, ale nie odpowiada za skutki ujawnienia jej przez kogoś innego, kto miał ją udostępnioną legalnie.

5. Nałożony na banki przez ustawę obowiązek zawiadomienia prokuratury w wypadku zasadnego podejrzenia o wykorzystywaniu banku do ukrywania pieniędzy pochodzących z przestępstwa, o jakim mówi art. 299 nowego kodeksu karnego.

6. Wymóg szczegółowszego niż dotychczas określania treści umowy rachunku bankowego, umowy kredytu, zasad udzielania gwarancji bankowych, poręczeń i akredytyw oraz zasad dokonywania rozliczeń w tym również przy użyciu kart bankowych.

7. Rozszerzenie regulacji określającej zrzeszanie się banków i tworzenie bankowych grup kapitałowych na okres nie krótszy niż pięć lat.

8. Zmiany w wysokości limitów koncentracji wierzycelności - aktualnie wysokość wierzycelności banku w stosunku jednego podmiotu gospodarczego lub grupy

podmiotów powiązanych ze sobą kapitałowo i organizacyjnie i ponoszących wspólnie ryzyko gospodarcze, może wynosić do 25 % kapitału własnego banku.

9. Wprowadzenie bardziej rygorystycznych postanowień w zakresie nadzoru bankowego, na mocy znowelizowanej ustawy wprowadzono obowiązek kontroli przepływu kapitału banku od pakietu zapewniającego 5 % głosów.

10. Przyznanie Bankowi Unii Gospodarczej SA w Warszawie i Gospodarczemu Bankowi Południowo-Zachodniemu SA we Wrocławiu, działającym poza strukturą Grupy Krajowej BGŻ SA, niektórych uprawnień banków regionalnych.

W ostatniej ze wspomnianych ustaw przyznano bankom hipotecznym do wykonywania określonych czynności bankowych na prawach wyłączności. Najważniejszą z tych czynności jest prawo wyłączności do emisji listów zastawnych. Hipoteczny list zastawny, nominowany w złotych albo w walucie obcej, jest papierem wartościowym imieniem lub na okaziciela, którego podstawę emisji stanowią wierzytelności banku hipotecznego zabezpieczone hipotekami, w którym to liście bank zobowiązuje się wobec uprawnionego do spełnienia określonych świadczeń pieniężnych. Hipoteczny list zastawny w zakresie emisji, obrotu i wykupu podlega przepisom ustawy i prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych oraz niektórym przepisom ustawy o obligacjach.

Wśród podstawowych czynności banku hipotecznego należy wymienić:

- udzielanie kredytów zabezpieczonych hipoteką,
- udzielanie kredytów nie zabezpieczonych hipoteką, które mogą być podstawą emisji publicznego listu zastawnego,
- emitowanie hipotecznych i publicznych listów zastawnych na podstawie wierzytelności.

Poza czynnościami wyżej wymienionymi banki hipoteczne mogą wykonywać tylko następujące czynności:

- przyjmowanie lokat terminowych,
- zaciąganie kredytów i pożyczek,
- emitowanie obligacji,
- przechowywanie papierów wartościowych,
- nabywanie akcji lub udziałów innych podmiotów z zakresem ryzyka do wysokości zainwestowanych środków i za ogólną kwotę nie wyższą niż 10 procent funduszy własnych banku hipotecznego.

Sytuacja finansowa banków w latach 1990-1997

W okresie 1990 -1997 sytuacja finansowa banków ulegała istotnym wahaniom. Pierwszy rok transformacji gospodarczej był dla banków korzystny. Wynikało to z:

1. Niskiej konkurencji między bankami. Liczba banków była niewielka, klienci mieli ograniczone możliwości zmiany banku na oferujący korzystniejsze warunki. Banki wykorzystywały tę sytuację przy określaniu warunków kredytu, szczególnie jego ceny, wyznaczaniu wysokich prowizji i opłat za usługi bankowe. Z małą konkurencją można też częściowo wiązać znaczną rozpiętość między stopami procentowymi od depozytów i kredytów.
2. Możliwości zakupów bonów pieniężnych NBP zapewniających stosunkowo wysoki i pewny dochód.
3. Wysokiego udziału nisko oprocentowanych wkładów w obcych walutach przy stałym kursie złotego.
4. Nie tworzenia rezerw na należności nieregularne.

W następnych latach sytuacja banków stała się trudniejsza. Po pierwsze nasiliła się konkurencja między bankami. Liczba banków szybko wzrastała (z 12 w 1989 r. do 84 w 1997 r., dane te nie obejmują banków spółdzielczych.), a banki już istniejące rozbudowywały sieć oddziałów i filii. Konkurencja pociągała za sobą wzrost kosztów pozyskania depozytów. Różnica między odsetkami od kredytów i depozytów z roku na rok zmniejszała się. W 1994 r. odsetki zapłacone były wyższe od otrzymanych o 7%¹¹, stale zmniejszały się też stawki opłat i prowizji. Po drugie nastąpiła dewaluacja złotego, co sprawiło, że banki nie uzyskiwały już dodatkowych korzyści z wykorzystywania wkładów w walutach obcych do prowadzenia akcji kredytowej w złotych. Po trzecie sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw pogorszyła się, wiele przedsiębiorstw miało kłopoty z obsługą kredytów, wiele zbankrutowało. Do nowej sytuacji banki starały się dostosować rozszerzając działalność niekredytową. Systematycznie zwiększały zakupy bonów skarbowych, obracały walutami obcymi w kraju i za granicą, rozwijały działalność usługową różnorodnego typu od skrytek bankowych do pośrednictwa w obrocie papierami wartościowymi. Udział dochodów z operacji pozaodsetkowych w ogóle dochodów banków prezentuje tabela 1.

---

¹ Wyczański P., Gołajewska M. : Polski system bankowy 1990-1995. Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa 1996

Tabela 1. Struktura dochodów ogółem banków w okresie 1990- 1996 (%)

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Dochód ogółem	100	100	100	100	100	100	100
Dochód odsetkowy	87	85	67,8	68,4	68,5	75,5	76,7
Dochód pozaodsetkowy	13	15	32,2	32,6	32,5	24,5	23,3

Źródło: Wyczański P.; Gołajewska M., Polski System Bankowy 1990-1995, Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa, 1996. Wyczański P.; Gołajewska M., Sytuacja finansowa banków w 1996 r., Materiały i Studia, zeszyt nr 65, NBP Departament Analiz i Badań, Warszawa 1997.

Zmiany sytuacji w samym systemie bankowym i w otoczeniu gospodarczym znajdują odbicie w wynikach finansowych banków (tab. 2.). W badanym okresie przychody banków zwiększały się systematycznie. Jednak do 1994 r. łączne koszty działalności (obejmujące: wynagrodzenia, amortyzację, pozostałe koszty ogólne, koszty nadzwyczajne, koszty odsetkowe, koszty pozaodsetkowe i odpisy na rezerwy) wzrastały w szybszym tempie, toteż współczynnik poziomu kosztów (jest to iloraz łącznych kosztów działalności banków i łącznych przychodów banków) w latach 1990-1994 był coraz wyższy. W roku 1994 osiągnął bardzo wysoki poziom - ponad 95 %. Było to spowodowane wzrostem kosztów operacyjnych oraz odpisów na rezerwy celowe. Znaczne zwiększenie kosztów operacyjnych można wiązać ze stałym rozwojem działalności (rozbudowa sieci oddziałów i filii) co pociągało za sobą wzrost zatrudnienia i wynagrodzeń. Aby podnieść kwalifikacje pracowników banki musiały ponosić wydatki na ich szkolenia. Nowe oddziały i filie to również wzrost kosztów utrzymania rozszerzającej się bazy materialnej i jej unowocześniania. Szybki rozwój informatyki wymagał ponoszenia dużych nakładów na rozwój sieci informatycznej.

W związku z narastającym od początku lat 90-tych zjawiskiem niewypłacalności dłużników banki, zostały zobligowane do tworzenia rezerw celowych, początkowo na należności poniżej standardu, wątpliwe i stracone, a od 1994 r. na wszelkie należności z wyjątkiem odsetek. Problem „złych” kredytów stał się tak poważny, że już w 1992 r. podjęto intensywne prace nad jego rozwiązaniem. W efekcie Sejm przyjął ustawę o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków (Dz. U. nr 18, poz. 82), która miała pomóc w oczyszczeniu portfela banków z trudnych kredytów poprzez możliwość zawarcia ugody bankowej, publiczną sprzedaż wierzycelności bankowych po cenie rynkowej, zamianę wierzycelności banków na akcje i udziały restrukturyzowanych przedsiębiorstw, umowy cywilnoprawne z

dłużnikami dotyczące restrukturyzacji długów. Istotnym powodem zmniejszania się rozpiętości między przychodami i kosztami była także malejąca różnica między stopami procentowymi od pozyskiwanych depozytów i udzielanych kredytów. Było to efektem zwiększonej konkurencji między bankami. Dodatkową „techniczną” przyczyną gorszych wyników banków była zmiana metodologii księgowania przychodów. Od 1992 r. do przychodów zalicza się tylko odsetki zapłacone, natomiast zapadłe, ale niezapłacone wyłącza się z przychodów.

Tabela 2. Wyniki finansowe banków w okresie 1990-30.09.1997

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 ^{1/}	I - IX 1997 ^{1/}
współczynnik poziomu kosztów (%)	60,4	79,1	83,0	93,7	95,4	83,4	80,6	84,2
zysk brutto (mld zł) ^{2/}	28847,1	23564,9	24028,1	11015,9	10428,4	43054	6765,6	4882,1
zysk netto (mld zł) ^{2/}	16593	14353,1	14970,5	-1902,9	-69,6	26948	4599,7	3475,6

^{1/} Dotyczy banków komercyjnych bez upadłych i w likwidacji

^{2/} Dla 1996 i 1997 r. dane w mln zł

Źródło: Wyczański P.; Gołajewska M.: Polski System Bankowy 1990-1995, Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa 1996. Wyczański P.; Gołajewska M., Sytuacja finansowa banków w 1996 R., Materiały i Studia, zeszyt nr 65, NBP Departament Analiz i Badań, Warszawa 1997, Synteza oceny sytuacji finansowej banków w okresie I - IX 1997 r., Opracowanie Zespołu Analiz Głównego Inspektoratu Nadzoru Bankowego aprobowane przez Dyrektora Generalnego Głównego Inspektoratu Nadzoru Bankowego.

Do 1994 r. zysk brutto w ujęciu nominalnym malał (z wyjątkiem 1992 r.), a w związku z wysoką inflacją spadek zysku w ujęciu realnym był głęboki. Zysk netto w 1993 r. i 1994 r. był ujemny. W 1995 r. banki odnotowały radykalną poprawę wyników. Przyczyniło się do tego zarówno okrzepnięcie samego systemu bankowego, realizacja wspomnianej ustawy o restrukturyzacji, jak i pomyślna sytuacja gospodarcza mająca wyraz w szybkim tempie wzrostu gospodarczego. Z kolei dane za trzy kwartały 1997 r. wskazują, że wynik finansowy brutto zarówno w ujęciu nominalnym jak i realnym, w porównaniu z analogicznym okresem w 1996 r. jest mniejszy odpowiednio o 6,7% i 19,2%. Nie musi to jednak świadczyć o ponownym pojawieniu się negatywnych tendencji, ale raczej o przyjęciu pewnej strategii działania, tj. ukierunkowania na dynamiczny rozwój. Świadczą o tym dane dotyczące ilości oddziałów i filli banków powstałych w 1997 r. - w tym roku 15 największych banków uruchomiło 384 placówki². Według opinii Zespołu Analiz GINB

² Aneta Witczak, Banki rozwijają sieć, Bank; Prawo i Gospodarka, edycja specjalna, 50 największych banków w Polsce, marzec 1998 r.

zarysowane w 1997 tendencje będą się utrzymywały, gdyż w warunkach malejącej inflacji i rosnącej konkurencji między bankami marża odsetkowa będzie malała. Z drugiej strony będą rosły koszty działania, gdyż banki chcąc sprostać już istniejącej konkurencji i przygotować się do rosnącej konkurencji z dużymi bankami zagranicznymi zmuszone będą do kontynuowania kosztownej modernizacji i rozbudowy swej infrastruktury, zwłaszcza informatycznej i telekomunikacyjnej.³

Tendencje w wynikach finansowych banków w ujęciu bezwzględny mają odbicie w kształtowaniu się podstawowych wskaźników efektywności działania banków: zysku z aktywów (ROA) i zysku z kapitału (ROE) (tab. 3).

Tabela 3. Wskaźniki efektywności działalności banków w latach 1990-1996

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Zysk brutto/aktywa	12,5	6,0	4,4	1,4	1,0	3,2	3,7
Zysk netto/aktywa (ROA)	7,2	3,6	2,7	-0,2	-0,01	2,0	2,5
Zysk netto/kapitał (ROE)	207,3	71,7	54,0	-4,6	-0,1	53,7	66,6

Źródło: Jak w tabeli 1.

Wskaźnik zysk netto/kapitał w pierwszym roku przemian ustrojowych był nadzwyczaj wysoki. Wynikało to zarówno ze stosunkowo znacznych zysków osiągniętych w tym roku, jak i niskiego kapitału. W kolejnych latach wskaźnik ten szybko malał i dla lat 1993-1994 był ujemny. Przyczyną były z jednej strony obniżające się zyski netto, z drugiej wzrastające kapitały banków. W 1995 r. tendencja odwróciła się i wskaźnik poprawił się zdecydowanie. Wskaźnik zysk netto/aktywa ulegał podobnym tendencjom. W 1997 r. z powodu mniejszych (na podstawie wyników z 3 kwartałów) niż w 1996 r. zysków, natomiast wyższych funduszy własnych i aktywów, wskaźniki te mogą być niższe. Jednak, jak zaznaczyliśmy wyżej, nie musi mieć to wymowy negatywnej.

³ Synteza oceny sytuacji finansowej banków w okresie I - IX 1997 r., Opracowanie Zespołu Analiz Głównego Inspektoratu Nadzoru Bankowego aprobowane przez Dyrektora Generalnego Głównego Inspektoratu Nadzoru Bankowego.

W obsłudze finansowej sfery agrobiznesu specjalizuje się kilka banków. Wydaje się interesujące i celowe porównanie osiągniętych przez nie wyników ekonomicznych z wynikami całego sektora bankowego. Do porównań przyjęto tylko banki mieszczące się w grupie 50 największych pod względem aktywów banków w Polsce. Ich kolejność w tabeli 4 wynika z wielkości aktywów.

Tabela 4. Wyniki finansowe banków obsługujących sferę agrobiznesu

Wyszczególnienie	Aktywa (mln zł)		Wynik finansowy brutto (mln zł)		Wynik finansowy netto (mln zł) ¹⁾		Zwrot z kapitału (%)	Zwrot na aktywach (%)	Wynik brutto na zatrudnionego (tys zł)
	1996	1997	1996	1997	1996	1997	1997	1997	1997
Bank Gospodarki Żywnościowej	13922,3	14639,9	496,4	591,4	bd.	bd.	bd.	bd.	63,2
Gospodarczy Bank Wielkopolski	630,9	907,5	15,8	17,5	11,2	10,2	20,7	1,32	23,9
Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni S.A.	665,6	748,8	16,2	11,3	7,7	4,3	8,8	0,61	18,1
Małopolski Bank Regionalny S.A.	29,5	496,2	6,9	20,1	4,3	15,4	49,6	5,84	137,8
Mazowiecki Bank Regionalny S.A.	32,0	475,3	7,9	14,4	4,8	11,5	41,4	4,52	116,3
Bank Unii Gospodarczej S.A.	331,3	363,7	3,4	5,3	1,3	5,3	25,0	1,52	13,1
Lubelski Bank Regionalny S.A.	279,8	347,1	8,4	7,3	bd.	bd.	bd.	bd.	30,0
Bank Rozwoju Cukrownictwa S.A.	205,6	250,8	4,2	3,5	2,6	2,7	8,8	1,17	9,8
Bank Cukrownictwa Cukrobank S.A.	176,8	226,1	4,2	3,7	3,2	3,1	12,1	1,54	12,8
Max. i min wyniki w grupie 50 banków	36501,3 29,3	49700,0 83,6	1299,5 -10,8	864,7 0,5	996,6 -10,8	577,2 -0,02	49,6 1,2	12,81 0,17	1,0 534,7

Źródło: Gadomski G. i zespół miesięcznika Bank, Wzrost kosztem zysków, Bank, Prawo i Gospodarka, edycja specjalna, 50 największych banków w Polsce, marzec 1998 r.

Większość banków zajmujących się obsługą podmiotów działających w rolnictwie i gospodarce żywnościowej jest związana ze spółdzielczym sektorem bankowości. Są to głównie BGŻ i banki regionalne, funkcjonujące od kilku lat, działające na obszarze regionu. Tylko jeden z tych banków - Bank Gospodarki Żywnościowej istnieje od kilkudziesięciu lat i jest bankiem o zasięgu ogólnopolskim. Jest więc oczywiste, że potencjał BGŻ jest wyższy niż pozostałych kilkunastu, a w stosunku do niektórych nawet kilkadziesiąt razy. Pod względem wysokości aktywów BGŻ znajduje się na 4 miejscu największych banków w Polsce. Pozostałe, wzięte pod uwagę banki, zajmują od 26 do 45 miejsca. W 1997 r., w porównaniu z 1996 r., aktywa większości z badanych banków wzrosły. Jest to w przypadku BGŻ wzrost o 5%, w przypadku innych od kilkunastu do kilkadziesięciu procent. Dwa banki -

Małopolski Bank Regionalny i Mazowiecki Bank Regionalny odnotowały kilkunastokrotny wzrost aktywów. Wszystkie wzięte pod uwagę banki osiągnęły w dwu badanych latach dodatni wynik finansowy brutto. W 1997 r., w porównaniu z 1996 r., cztery z nich odnotowały wzrost w ujęciu realnym (BGŻ, Małopolski Bank Regionalny, Mazowiecki Bank Regionalny, Bank Unii Gospodarczej). Wynik finansowy Gospodarczego Banku Wielkopolskiego w ujęciu nominalnym był wyższy, natomiast w ujęciu realnym nieco niższy. Wyniki czterech pozostałych banków były niższe zarówno w ujęciu nominalnym jak i oczywiście realnym. Wobec tendencji spadku przeciętnego wyniku brutto w ujęciu nominalnym i realnym całego systemu bankowego sytuacja banków obsługujących sektor agrobiznesu wydaje się korzystna. Osiągnięte w 1996 i 1997 r. zyski brutto plasują wymienione banki wśród innych na podobnych miejscach do tych jakie wynikają z wielkości aktywów, znaczna zmiana dotyczy Małopolskiego Banku Regionalnego i Mazowieckiego Banku Regionalnego. Banki te już w 1996 r. zajmowały pod względem zysku brutto pozycje o prawie o 10 punktów wyższe od tych, które wynikały z porównań wielkości aktywów, w 1997 r. pod względem wielkości aktywów przesunęły się o około 10 miejsc w górę , podobnie też pod względem zysku brutto. W latach 1996 i 1997 wyniki finansowe netto rozpatrywanych banków były dodatnie. Ich zmiany w tych latach, w stosunku do zmian wyniku brutto były korzystniejsze w 6 bankach, w 2 bankach gorsze, w jednym banku nie ma możliwości dokonania takich zestawień. Korzystnie dla banków obsługujących sferę agrobiznesu wypada porównanie z innymi bankami pod względem wskaźników efektywności. Dwa badane banki - Małopolski Bank Regionalny i Mazowiecki Bank Regionalny zajęły pierwsze i drugie miejsce wśród 50 największych banków pod względem zwrotu z kapitału i 2 i 3 miejsce pod względem zwrotu na aktywach. Pod względem zwrotu z kapitału wysokie - 8 miejsce zajął Bank Unii Gospodarczej (pod względem zwrotu na aktywach na 29), na 17 miejscu uplasował się Gospodarczy Bank Wielkopolski (dla zwrotu na aktywach na 31 miejscu). W czwartej dziesiątce znalazły się pozostałe banki. Brak jest danych dotyczących BGŻ i Lubelskiego Banku Regionalnego.

Dobre wyniki największych banków regionalnych należy interpretować ostrożnie. Mogą one wynikać z krótkiego okresu działania, w pewnym stopniu z odsetek od obligacji restrukturyzacyjnych czy operowania nadwyżkami środków banków w nich zrzeszonych. Nie bez znaczenia dla sytuacji tych banków jest fakt, że

są one głównym źródłem preferencyjnych kredytów dla sfery agrobiznesu. Należy odnotować, że badane banki gorzej wyglądają na tle innych (w badanej grupie 50) pod względem efektywności zatrudnionej kadry. Jest to sygnał do podnoszenia kwalifikacji kadry lub redukcji zatrudnienia.

Bankami wyspecjalizowanymi w obsłudze rolnictwa i jego najbliższego otoczenia są też banki spółdzielcze. Ich miejsce w całym systemie bankowym i sektorze spółdzielczym pokazują dane z tabeli 5.

Tabela 5. Udział spółdzielczego sektora bankowego w całym systemie bankowym według stanu na 30.09.1997 r. (%)

Wyszczególnienie	cały system bankowy	sektor spółdzielczy	banki spółdzielcze
Suma bilansowa	100	11,5	4,5
Fundusze własne brutto	100	10,1	4,8
Należności od podmiotów niefinansowych	100	12,7	5,9
Depozyty osób prywatnych	100	10,7	5,0
Zyski ogółem	100	16,2	5,2
Straty sektora bankowego	100	63,3	7

Źródło: Widziane z NBP, Odpowiedź Generalnego Inspektora Nadzoru Bankowego Ewy Śleszyńskiej-Charewicz na pytanie o przyszłość sektora banków spółdzielczych, postawione przez miesięcznik Bank, Bank nr 2, 1998.

Banki spółdzielcze mają około 5% udziału w całym sektorze bankowym pod względem prawie wszystkich wskaźników. Z punktu widzenia całej gospodarki nie jest to dużo. Jednak ich znaczenie dla rolnictwa i niewielkich przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem rolno-spożywczym jest daleko bardziej istotne. Wypływa to zarówno z tradycji, dobrego rozpoznania potrzeb lokalnych, jak i rozwiniętej sieci placówek (ponad 1750 w 1997 r.,⁴ co umożliwia duże uczestnictwo w udzielaniu kredytów preferencyjnych dla rolnictwa. Czy banki spółdzielcze utrzymają swą pozycję jako partner rolników i przedsiębiorców lokalnych pokażą najbliższe lata. Jednak wobec wzrastającej konkurencji ze strony większych banków także regionalnych i BGŻ, dysponujących kapitałem, lepiej wykwalifikowaną kadrą i nowoczesną techniką będzie to bardzo trudne.

⁴ Dawid Strumiński, Punkt wyjścia, Bank 2, 1998 r.

Perfection of Banking Attendance to Agricultural Sector

Abstract

Since 1990 Polish banking system has been undergoing deep transition. Several dozens of new banks have entered the financial market, the number of banking outlets is rapidly rising, banks provide much wider range of products and services. Simultaneously, changes in banking activity regulations – in regard to legislation and institutions – are being introduced.

It is estimated that about 32 operational banks participate in financial servicing an agricultural sector. Over a dozen of them, particularly Bank of Food Economy (BGŻ) and regional banks cooperate mainly with economic units from agribusiness sector. Co-operative banks deal with granting credits for farmers. Both financial standing and financial results of banks functioning in this sphere are differential. Their future position in credit market depends on ability to face competition from giant home and foreign banks.